

Co oznacza „finansowy” w rachunkowości?

MAREK MASZTALERZ *

Streszczenie

Rachunkowość ma ścisły związek z językiem, co przejawia się zarówno w tym, że do opisu zjawisk i zdarzeń, oprócz liczb, wykorzystuje ona język naturalny, jak również w tym, że sama bywa określana mianem „języka biznesu”. Celem artykułu jest identyfikacja i objaśnienie znaczeń przymiotnika „finansowy” w rachunkowości. Dla realizacji celu przyjęto metodę analizy jakościowej, obejmującej gromadzenie i kodowanie materiałów źródłowych, opracowanie korpusów językowych (polsko- i anglojęzycznego), analizę opisową i porównawczą, interpretację i objaśnianie. W artykule przyjęto perspektywę semiotyczną, w której ramach przeanalizowano aspekt semantyczny (sens i znaczenie) i syntaktyczny (logika i spójność). W wyniku przeprowadzonych badań ustalono, że przymiotnik „finansowy” ma wiele znaczeń w rachunkowości, które zależą od kontekstu, a mianowicie, może odnosić się do „finansów” (1), dotyczyć źródeł finansowania działalności (2), wiązać się ze sprawozdaniem finansowym (3), lub określać kategorie opozycyjne semantycznie względem kategorii „niefinansowych” (4), „zarządczych” (5), majątkowych” (6), „rzeczowych” (7), „niematerialnych” (8), „operacyjnych” (9) lub „inwestycyjnych” (10).

Słowa kluczowe: rachunkowość, język, finansowy.

Abstract

What does „financial” mean in accounting?

Accounting is closely related to language, which is manifested in the fact that to describe phenomena and events, in addition to numbers, it uses natural language, as well as that it is sometimes referred to as the „business language”. The purpose of this article is to identify and explain the meanings of the adjective „financial” in accounting. To achieve this goal, the method of qualitative analysis was adopted, including the collection and coding of documents, the development of language corpora (Polish and English), descriptive and comparative analysis, interpretation and explanation. The author adopts a semiotic perspective, in which the semantic (sense and meaning) and syntactic (logic and cohesion) aspects were analysed. As a result of the conducted research, it was determined that the adjective „financial” has numerous meanings in accounting, depending on the context, namely: it may refer to „finance” (1), or „financing” (2), or „financial statement” (3), or it may denote categories having the opposite meaning to „non-financial” (4), „managerial” (5), „asset” (6), „material” (7), „intangible” (8), „operating” (9) or „investing” (10).

Keywords: accounting, language, financial.

---

* Dr Marek Masztalerz, starszy wykładowca, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Katedra Rachunkowości, marek.masztalerz@ue.poznan.pl.

Wstęp

Rachunkowość ma ścisły związek z językiem, co przejawia się zarówno w tym, że do opisu zjawisk i zdarzeń, oprócz liczb, wykorzystuje ona język naturalny, jak również w tym, że sama bywa określana mianem „języka biznesu” (Masztalerz, 2013). Przedmiotem rozważań w artykule jest znaczenie (sens) przymiotnika „finansowy” w rachunkowości. Przymiotnik ten w języku specjalistycznym rachunkowości jest stosowany w licznych terminach i wyrażeniach oraz ma dużą frekwencję, tj. często pojawia się w tekstach w teorii, polityce i praktyce rachunkowości (np. podręcznikach, publikacjach naukowych, aktach prawnych, standardach, sprawozdaniach finansowych). Nawet pobieżny przegląd wyrażen zawierających przymiotnik „finansowy” wskazuje, że przymiotnik ten należy do pojęć polisemicznych, a jego znaczenie (sens) zależy od kontekstu, w którym jest używany. Kwestia ta nie była dotąd w sposób kompleksowy badana i analizowana. Artykuł wypełnia tę lukę.

Celem artykułu jest identyfikacja i objaśnienie¹ znaczeń przymiotnika „finansowy” w rachunkowości. Tak sformułowany cel przesądził o doborze metod badawczych. Ogólną metodą badawczą jest analiza jakościowa, która obejmowała gromadzenie i kodowanie materiałów źródłowych, opracowanie korpusów językowych (polsko- i anglojęzycznego) oraz analizę, interpretację i objaśnianie. Do szczegółowych metod badawczych zaliczyć można przede wszystkim analizę deskryptywną i porównawczą oraz metodę analogii. W artykule przyjęto perspektywę semiotyczną, w ramach której przeanalizowano aspekt semantyczny (sens i znaczenie) i syntaktyczny (logika i spójność). Aspekt pragmatyczny (wpływ na odbiorcę) nie jest przedmiotem badania, chociaż autor nawiązuje do niego w rozważaniach. Aspekt pragmatyczny języka (w) rachunkowości jest oczywiście ważny, ale w badaniu skupiono się na aspekcie semantycznym i syntaktycznym. Nie stosowano technik eksperymentalnych, nie przeprowadzano badań psycholingwistycznych (jak np. dyferencjał semantyczny czy *cloze test*), nie operowano w ramach rachunkowości behawioralnej. Skoncentrowano się na języku jako kodzie, a nie na języku jako narzędziu wpływu na odbiorcę. Badanie aspektu pragmatycznego wymagałoby przeniesienia środka ciężkości rozważań z kodu na odbiorcę, a to nie było zamierzeniem badawczym autora.

Struktura dalszej części artykułu obejmuje trzy punkty zasadnicze. W sekcji pierwszej omówiono związki rachunkowości z językiem oraz problemy języka (w) rachunkowości. Sekcja druga zawiera metodologię badania. Sekcję trzecią poświęcono analizie semiotycznej przymiotnika „finansowy” w rachunkowości. Wnioski z badań ujęto w podsumowaniu.

---

¹ Termin „objaśnienie” (*explanation*) jest tutaj użyty w sensie nadawanym mu w ramach interpretacyjnego paradygmatu (*interpretive paradigm*) rachunkowości.

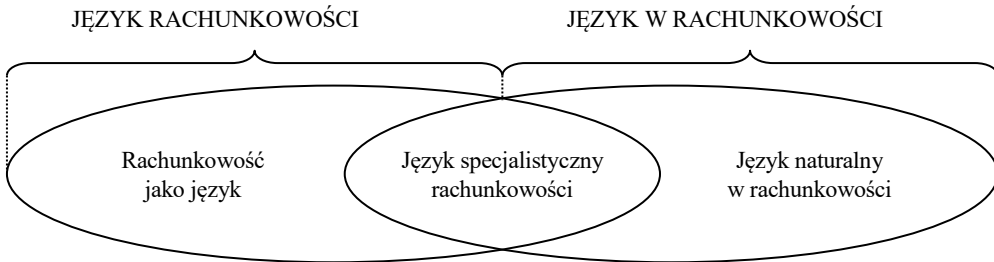
1. Język (w) rachunkowości i problemy komunikacyjne

W świecie rachunkowości powszechnie podzielany jest pogląd, że rachunkowość jest językiem biznesu (*accounting is the language of business*). To zdanie, traktowane wręcz jak „aksjomat”, powtarzane jest w podręcznikach, artykułach, referatach konferencyjnych, artykułach prasowych, a także w wypowiedziach osób zajmujących się rachunkowością. Warto zauważyć, że nie wszyscy rozumieją to zdanie tak samo. Po pierwsze, dla jednych rachunkowość jest językiem w sensie (prawie) dosłownym, gdyż wykazuje podobieństwo strukturalne do języka naturalnego (np. Jain, 1973; Tanaka, 1982; Ramaglia, 1988), podczas gdy dla innych decydującym kryterium uznawania rachunkowości za język jest to, że jako narzędzie opisu i konstruowania rzeczywistości gospodarczej jest ona również narzędziem komunikacji (np. Haried, 1972; Smith, 1972). Po drugie, rozważając rachunkowość jako język, jedni mają na myśli język naturalny (np. fachową terminologię), a inni – system znaków i kodowania (podobnie jak ma to miejsce np. w matematyce lub muzyce), a jeszcze inni używają określenia „język rachunkowości” (często z przymiotnikami „globalny” lub „uniwersalny”), mówiąc np. o MSSF (Ong, 2003; Jacob i Madu, 2004) lub języku XBRL (Hannon, 2001). O wielości perspektyw decydują, zdaniem autora, dwa czynniki: niezwykle bogactwo semantyczne terminu „język” i sposób postrzegania (a przez to również badania) języka, która jest inna w językoznawstwie ogólnym, a inna np. w filozofii czy socjologii języka. Zgodnie z zaproponowaną przez M. Masztalerza (2013) typologią, można wyróżnić cztery podejścia do rozpatrywania relacji między językiem a rachunkowością: strukturalne, funkcjonalne, semiotyczne i społeczne.

Przed przystąpieniem do dalszych dociekań nad związkami rachunkowości z językiem konieczna jest jedna uwaga terminologiczna. W tytule sekcji użyto (nieprzypadkowo) wyrażenia „język (w) rachunkowości”. Sformułowanie to jest połączeniem pojęć „język rachunkowości” i „język w rachunkowości”. By nakreślić istotę tego autorskiego rozróżnienia, można posłużyć się analogią do muzyki. W sensie przenośnym muzyka może być rozumiana jako język, gdyż coś komunikuje (np. emocje), sprzyja integracji, odzwierciedla i kształtuje kulturę itd. W bardziej dosłownym ujęciu można mówić o „języku muzyki”, który sprowadza się do powszechnie przyjętego arbitralnego systemu znaków (notacji muzycznej), za pomocą których zapisywane są utwory muzyczne. Znając zasady „języka muzyki” można zapisać każdą melodię. Wymaga to jednak dodatkowo użycia języka naturalnego (np. przy określaniu tempa lub głośności), co można określić mianem „języka w muzyce”. Z jednej strony mamy więc muzykę jako język *per se* („język muzyki”), natomiast z drugiej strony – wykorzystanie języka naturalnego („język w muzyce”), a część wspólną stanowi „język specjalistyczny”. Analogicznie, rachunkowość można postrzegać jako język, który opiera się na określonych zasadach zapisu w celu odzwierciedlenia istoty zjawisk gospodarczych („język rachunkowości”), ale opis ten wymaga też zastosowania fachowej terminologii („język specjalistyczny rachunkowości”), przy czym terminologia ta jest również składową języka naturalnego. Innymi słowy, „język rachunkowości” oznacza system znaków

rachunkowości (włącznie z językiem specjalistycznym), natomiast „język w rachunkowości” pojmowany będzie jako obecność języka naturalnego w rachunkowości. Tak zakreślone pola semantyczne powodują, że termin „język specjalistyczny rachunkowości” jest częścią wspólną „języka rachunkowości” oraz „języka w rachunkowości”, co przedstawiono na rysunku 1.

Rysunek 1. Język (w) rachunkowości

Źródło: Masztalerz (2018, w druku).

Wprowadzone przez autora pojęcia porządkują dyskurs na temat relacji między językiem a rachunkowością. Wprawdzie istnieje obszar wspólny obu terminów, co może być postrzegane jako brak precyzji, zważywszy jednak na naturę rachunkowości, która oparta jest częściowo na języku naturalnym („słownik”, czyli np. nazwy kont), a częściowo na języku własnym („składnia”, czyli np. zasady księgowania), trudno oddzielić to, co nazwano „językiem rachunkowości”, od tego, co określono jako „język w rachunkowości”. Kategorie te muszą się w pewnym stopniu pokrywać, gdyż rachunkowość nie istnieje jako system znaków zupełnie niezależny od języka naturalnego.

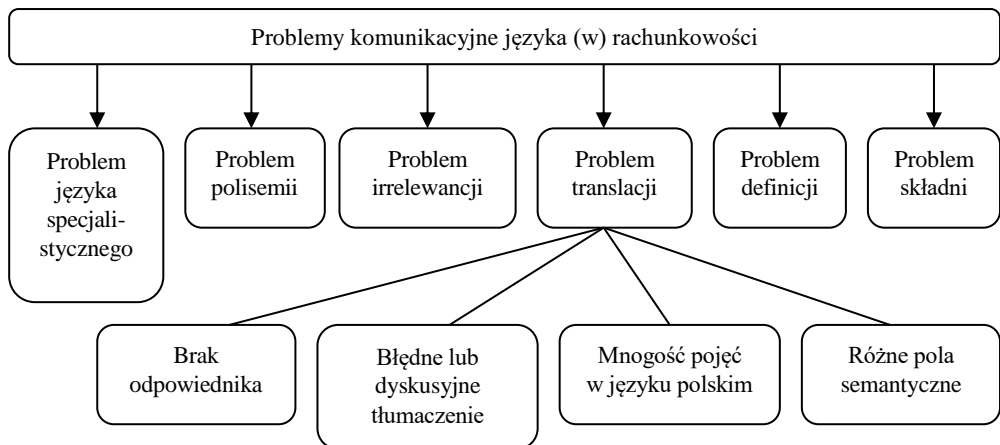
Badania nad (językiem) w rachunkowości można, zdaniem autora, sklasyfikować według różnych kryteriów, a mianowicie ze względu na:

- przyjmowany paradygmat badawczy (paradygmat głównego nurtu, paradygmat interpretacyjny, paradygmat krytyczny), który przesądza m.in. o metodologii;
- przedmiot badań, czyli rachunkowość rozumiana jako język *per se* lub problemy języka naturalnego w rachunkowości;
- poziom analizy językowej, która może dotyczyć pojedynczych słów, zwrotów, wyrażań, jak również całych tekstów, narracji i dyskursów;
- problem badawczy, którym może być składnia (logika i spójność) rachunkowości jako języka, znaczenie lub rozumienie pojęć oraz sposoby ich definiowania, wpływ tłumaczenia pojęć na ich znaczenie w innym języku, treść i zawartość tekstu oraz jego czytelność, zrozumiałość lub związek z zarządzaniem wrażeniem;
- metodologię badań, która obejmuje badania ilościowe i jakościowe;
- aspekt semiotyczny, tj. semantyczny, syntaktyczny lub pragmatyczny;
- podejście dyscyplinarne, czyli perspektywę postrzegania (a tym samym badania) języka przez pryzmat określonej dyscypliny humanistycznej lub społecznej (np. filozofia, psychologia, semiotyka, socjologia).

W badaniach nad językiem (w) rachunkowości są wykorzystywane metody lingwistyczne, czyli sposoby badania różnych aspektów języka i tekstu zaczerpnięte z różnych dyscyplin językowych, jak np. wskaźnik czytelności i wskaźnik zrozumiałości (Courtis i Hassan, 2002; Rutherford, 2003; Hewaidy, 2007; Linsley, Lawrence, 2007; Sun, 2007; Li, 2008; Weißenberger, Holthoff, 2013; Jones, Smith, 2014; Blitzer, 2016), dyferencjał semantyczny (Hronsky, Houghton, 2001), analiza etymologiczna (Masztalerz, 2016), uzupełnianie tekstu (Clatworthy, Jones, 2001), analiza treści/zawartości (Beattie i in., 2004; Brennan i in., 2009), drażnienie (eksploracja) tekstu (Dyczkowski, 2016), analiza dyskursu, krytyczna analiza dyskursu czy hermeneutyka (Young, 2003; Ferguson, 2007; Gallhofer i in., 2007; Gumb, 2007; Llewellyn, Milne, 2007; Spence, 2007; Amernic, Craig, 2009; Brennan, Merkl-Davies, 2014).

Badając językowe aspekty komunikacji w rachunkowości Masztalerz (2018) identyfikuje sześć problemów językowych, które tworzą bariery komunikacyjne (rys. 2). Problem języka specjalistycznego sprowadza się do tego, że terminy stosowane w języku specjalistycznym rachunkowości mają inne znaczenie w języku ogólnym. Istotą problemu translacji jest to, że w tłumaczeniu (z języka angielskiego) terminów języka specjalistycznego rachunkowości pojawiają się takie problemy jak brak polskiego odpowiednika, błędne lub dyskusyjne tłumaczenie, mnogość pojęć w języku polskim oraz różnice w polach semantycznych. Problem polisemii polega na wieloznaczności (bogactwie semantycznym) terminów języka specjalistycznego rachunkowości. Problem irrelewancji wyraża się w tym, że dany termin stosuje się w odniesieniu do pojęcia, którego zawartość semantyczna jest inna niż to, co sugeruje nazwa. Problem definicji polega z jednej strony na relacji między członem definiującym i członem definiowanym, a z drugiej strony wiąże się z różnicami w zakresie definicji stosowanych w różnych normach prawnych. Problem składni sprowadza się do błędów syntaktycznych, polegających na tym, że nie jest zachowana spójność i logika.

Rysunek 2. Problemy języka (w) rachunkowości

Źródło: Masztalerz (2018, w druku).

2. Metodologia badawcza

Jak zaznaczono we wstępie, celem przeprowadzonego badania (w sekcji trzeciej artykułu) jest identyfikacja i objaśnienie znaczeń przymiotnika „finansowy” w rachunkowości. Jakkolwiek główny ciężar badań położony jest na aspekty semantyczne, to jednak w toku prowadzonego wywodu rozważone zostaną również aspekty syntaktyczne i (w mniejszym stopniu) pragmatyczne. Dla realizacji celu zastosowano analizę jakościową.

Pierwszym etapem było gromadzenie materiałów źródłowych na potrzeby badania, do których zaliczono: ustawę o rachunkowości (UoR), Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej (MSSF) w wersji polsko- i anglojęzycznej, wybrane polskie, brytyjskie i amerykańskie podręczniki do rachunkowości oraz sprawozdania finansowe i raporty roczne spółek polskich i zagranicznych (w języku polskim i angielskim).

Drugi etap badania polegał na wyszukiwaniu w zgromadzonym materiale słowa „finansowy” i jego odpowiedników w języku angielskim (*financial, financing, finance*)², co pozwoliło na opracowanie korpusów językowych. Przez „korpus językowy” autor rozumie tutaj zbiór jednostek leksykalnych takich jak terminy lub wyrażenia. Na potrzeby badań utworzono dwa korpusy: polskojęzyczny, obejmujący 83 jednostki (tab. 1) oraz anglojęzyczny, obejmujący 52 jednostki (tab. 2). W tabelach, w celach informacyjnych, zaznaczono, czy dany termin występuje w ustawie o rachunkowości (UoR) lub Międzynarodowych Standardach Sprawozdawczości Finansowej (MSSF).

Tabela 1. Korpus terminów i wyrażeń w języku polskim

Lp.	Termin	UoR	MSSF
1	aktywa finansowe	x	x
2	aktywa niefinansowe	x	x
3	analiza finansowa		x
4	budżet finansowy		
5	budżetowanie finansowe		x
6	dane finansowe	x	
7	dokonania finansowe		
8	dokonania niefinansowe		
9	działalność finansowa	x	x
10	dźwignia finansowa	x	x
11	finansowa koncepcja kapitału		x

² Polski przymiotnik „finansowy” może być wyrażony w języku angielskim za pomocą przymiotnika *financial* (np. *financial report*), ale w określonych przypadkach stosowany jest imiesłów czynny *financing* (np. *financing activities, financing arrangements*) oraz rzeczownik *finance* (np. *finance cost, finance lease*).

Lp.	Termin	UoR	MSSF
12	finansowa koncepcja zachowania kapitału		x
13	finansowe składniki aktywów	x	
14	finansowe wyniki działalności		x
15	gospodarka finansowa	x	
16	gwarancje finansowe	x	x
17	informacje finansowe	x	x
18	informacje niefinansowe	x	x
19	instrumenty finansowe	x	x
20	instytucja finansowa	x	x
21	inwestycje finansowe		
22	inwestycje niefinansowe		
23	kapitał finansowy		x
24	kluczowe finansowe wskaźniki efektywności	x	
25	kluczowe niefinansowe wskaźniki efektywności	x	
26	koszty finansowe	x	x
27	leasing finansowy	x	x
28	lokaty finansowe	x	
29	miernik finansowy		
30	należności finansowe		
31	niefinansowe aktywa trwałe	x	
32	niefinansowe składniki aktywów		x
33	opcje finansowe		x
34	operacje finansowe	x	
35	oświadczenie na temat informacji niefinansowych	x	
36	pełne sprawozdanie finansowe		x
37	plan finansowy		x
38	płynność finansowa	x	
39	polityka finansowa i operacyjna	x	
40	pozycje finansowe		x
41	pozycje niefinansowe		x
42	prognoza finansowa		x
43	przepływy finansowe		
44	przepływy pieniężne z działalności finansowej		x
45	przepływy środków pieniężnych z działalności finansowej	x	
46	przepływy z działalności finansowej		
47	przychody finansowe	x	
48	przychody z operacji finansowych	x	

ciąg dalszy tab. 1

Lp.	Termin	UoR	MSSF
49	rachunkowość finansowa		
50	raport finansowy	x	
51	raport niefinansowy		
52	raportowanie finansowe		
53	raportowanie niefinansowe		
54	reorganizacja finansowa		x
55	rozliczenia finansowe	x	
56	rynki finansowe		x
57	ryzyko finansowe	x	x
58	sektor finansowy	x	
59	sektor niefinansowy	x	
60	siła finansowa		x
61	składnik niefinansowy		x
62	skutki finansowe	x	x
63	skutki o charakterze majątkowym lub finansowym	x	
64	słabość finansowa		x
65	sprawozdanie finansowe	x	x
66	sprawozdanie z sytuacji finansowej		x
67	sprawozdawczość finansowa		x
68	struktura finansowa		x
69	sytuacja finansowa	x	x
70	sytuacja majątkowa i finansowa	x	
71	sytuacja majątkowo-finansowa	x	
72	trudności finansowe		x
73	umowa o charakterze finansowym		x
74	wpływy finansowe	x	
75	wskaźnik finansowy		
76	wybrane dane finansowe		
77	wydatki finansowe	x	
78	wynik finansowy	x	
79	wynik operacji finansowych	x	
80	wyniki finansowe		x
81	zmienna niefinansowa		x
82	zobowiązania finansowe	x	x
83	zobowiązania niefinansowe		x

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 2. Korpus terminów i wyrażen w języku angielskim

Lp.	Termin	MSSF	Lp.	Termin	MSSF
1	<i>cash flows from financing activities</i>	x	27	<i>financial options</i>	x
2	<i>complete set of financial statements</i>	x	28	<i>financial performance</i>	x
3	<i>finance charge</i>	x	29	<i>financial position</i>	x
4	<i>finance costs</i>	x	30	<i>financial ratio</i>	
5	<i>finance lease</i>	x	31	<i>financial reorganisation</i>	x
6	<i>financial accounting</i>		32	<i>financial report</i>	x
7	<i>financial analysis</i>		33	<i>financial reporting</i>	x
8	<i>financial assets</i>	x	34	<i>financial results</i>	
9	<i>financial budget</i>	x	35	<i>financial review</i>	x
10	<i>financial budgeting</i>	x	36	<i>financial risk</i>	x
11	<i>financial capital</i>	x	37	<i>financial statement</i>	x
12	<i>financial capital maintenance</i>	x	38	<i>financial strengths</i>	x
13	<i>financial concept of capital</i>	x	39	<i>financial structure</i>	x
14	<i>financial data</i>		40	<i>financial weaknesses</i>	x
15	<i>financial difficulty</i>	x	41	<i>financing activities</i>	x
16	<i>financial effect</i>	x	42	<i>financing arrangements</i>	x
17	<i>financial forecast</i>	x	43	<i>financing transaction</i>	x
18	<i>financial guarantee contracts</i>	x	44	<i>non-financial assets</i>	x
19	<i>financial highlights</i>		45	<i>non-financial disclosures</i>	x
20	<i>financial information</i>	x	46	<i>non-financial items</i>	x
21	<i>financial institution</i>	x	47	<i>non-financial liabilities</i>	x
22	<i>financial instrument</i>	x	48	<i>non-financial performance</i>	
23	<i>financial leverage</i>		49	<i>non-financial report</i>	
24	<i>financial liabilities</i>	x	50	<i>non-financial reporting</i>	
25	<i>financial markets</i>	x	51	<i>non-financial variable</i>	x
26	<i>financial measure</i>		52	<i>statement of financial position</i>	x

Źródło: opracowanie własne.

Trzeci etap badania polegał na kodowaniu, którego istotą w analizie jakościowej jest tworzenie kategorii, za pomocą których możliwe jest uporządkowanie badanych zjawisk. Początkowo kody miały charakter otwarty, ale po dokonaniu przeglądu zgromadzonych materiałów przyjęto kody zamknięte, sprowadzające się do przedstawionych w dalszej części artykułu dziesięciu znaczeń przymiotnika „finansowy” w rachunkowości. Analizując przymiotnik „finansowy” w ramach języka (w) rachunkowości zauważono, że charakteryzuje się on wieloznacznością (polisemią) i w zależności od

terminu lub wyrażenia, w którym występuje słowo „finansowy”, można wyróżnić następujące opozycje semantyczne, wskazujące na odmienne (szersze lub węższe) sensy tego przymiotnika:

- 1) „finansowy” a „niefinansowy”,
- 2) „finansowy” a „zarządczy”,
- 3) „finansowy” a „majątkowy”,
- 4) „finansowy” a „rzeczowy” lub „niematerialny”,
- 5) „finansowy” a „operacyjny” lub „inwestycyjny”.

Opozycje te są przedmiotem analizy w kolejnej sekcji artykułu.

3. Przymiotnik „finansowy” w rachunkowości

W języku specjalistycznym rachunkowości przymiotnik „finansowy” może wskazywać na związki z pojęciem „finanse”. Jest tak w przypadku takich terminów jak „gospodarka finansowa”, „sektor finansowy”, „rynki finansowe”, „instytucja finansowa”, „gwarancje finansowe”, „operacje finansowe”, „rozliczenia finansowe”, „opcje finansowe”, „lokaty finansowe”, „analiza finansowa”, „miernik finansowy”, „wskaźnik finansowy”, „instrument finansowy”, „prognoza finansowa”, „skutki finansowe”, „płynność finansowa”, „trudności finansowe”, „siła lub słabość finansowa”, „reorganizacja finansowa”, „ryzyko finansowe, „zmienna niefinansowa”.

Przymiotnik „finansowy” w rachunkowości może również konotować z finansowaniem działalności, co ujawnia się w takich terminach jak „struktura finansowa”, „sytuacja finansowa” (w opozycji do „sytuacji majątkowej”), „działalność finansowa” (*financing activities*), „przepływy pieniężne z działalności finansowej” (*cash flows from financing activities*) czy „leasing finansowy” (*finance lease*).

W innym kontekście przymiotnik „finansowy” może też odnosić się do sprawozdawczości finansowej i desygnować zjawiska, które są ujmowane w sprawozdaniu finansowym. Dotyczy to takich terminów jak „dane finansowe” (*financial data*), „wybrane dane finansowe” (*financial highlights*), „informacje finansowe” (*financial information*), „sprawozdanie finansowe” (*financial statement*), „sprawozdawczość finansowa” (*financial reporting*), „pełne sprawozdanie finansowe” (*complete set of financial statements*³), „raport finansowy” (*financial report*), „sytuacja finansowa⁴” (*financial position*), „sprawozdanie z sytuacji finansowej” (*statement of financial position*), „wynik finansowy”, „finansowe wyniki działalności” (*financial performance*), „analiza finansowa” (*financial review*⁵).

³ Warto zauważyć, że w języku polskim sprawozdanie finansowe stanowi całość złożoną z elementów, podczas gdy w języku angielskim w MSSF przez *financial statement* rozumie się każdy z tych elementów.

⁴ Wyłącznie w MSSF, ponieważ w ustawie o rachunkowości używa się zasadniczo sformułowań „sytuacja majątkowa i finansowa” lub „sytuacja majątkowo-finansowa”, o których będzie mowa w sekcji 3.3.

⁵ Termin *financial review*, tłumaczony jako analiza finansowa, zawarty jest w MSSF i oznacza dokonaną przez zarząd ocenę dokonanej jednostki (zazwyczaj w formie wskaźników) na podstawie sprawozdania finansowego.

3.1. Opozycja „finansowy” – „niefinansowy”

Przymiotnik „niefinansowy” bywa używany w rachunkowości jako antonim przymiotnika „finansowy”, przy czym należy zauważyć, że znaczenia będącego przedmiotem badań przymiotnika „finansowy” w tych opozycjach są kontekstualne. „Niefinansowy” może oznaczać niezwiązany z finansami, ale też „zarządczy” (o czym będzie mowa w sekcji 3.2), „majątkowy” (sekcja 3.3), „niematerialny lub rzeczowy” (sekcja 3.4) a także „operacyjny lub inwestycyjny” (sekcja 3.5). Niniejsza sekcja poświęcona jest omówieniu zidentyfikowanych w ramach badania pojęć (rzeczowników), które są dopełniane przymiotnikami „finansowy” lub „niefinansowy”. Terminy te, wraz z objaśnieniem znaczeń, przedstawiono w tabeli 3.

Tabela 3. Opozycje „finansowy” – „niefinansowy” w rachunkowości

Terminy	Interpretacja przymiotnika „finansowy”
aktywa finansowe/niefinansowe finansowe/niefinansowe składniki aktywów składniki/pozycje finansowe/niefinansowe inwestycje finansowe/niefinansowe niefinansowe aktywa trwałe	inny niż rzeczowy lub niematerialny
zobowiązania finansowe/niefinansowe należności niefinansowe	inny niż związany z działalnością podstawową (operacyjną), mający charakter instrumentu finansowego
informacje finansowe/niefinansowe raport finansowy/niefinansowy raportowanie finansowe/niefinansowe dokonania finansowe/niefinansowe (<i>performance</i>) kluczowe finansowe/niefinansowe wskaźniki efektywności	inny niż informacje zawarte w sprawozdaniu finansowym, dotyczący kwestii związanych ze zrównoważonym rozwojem i społeczną odpowiedzialnością przedsiębiorstw

Źródło: opracowanie własne.

3.2. Opozycja „finansowy” – „zarządczy”

Przymiotnik „finansowy” w rachunkowości można rozpatrywać w opozycji do przymiotnika „zarządczy” lub „menedżerski”. Dotyczy to wyłącznie takich rzeczowników jak: „rachunkowość”, „informacja”, „sprawozdanie”, „sprawozdawczość”, „raport” oraz „raportowanie”. Jest to ściśle związane z tradycyjnym podziałem rachunkowości na dwa obszary, a mianowicie:

- rachunkowość finansową (*financial accounting*), której „produktem” są informacje finansowe zawarte w sprawozdaniach (raportach) finansowych, sporządzanych zgodnie z przyjętą polityką (zasadami) rachunkowości, dla szerokiego kręgu użytkowników, a zwłaszcza dawców kapitału (inwestorów i pożyczkodawców);

- rachunkowość zarządczą lub menedżerską (*managerial accounting, management accounting*), w ramach której generowane są informacje finansowe i niefinansowe raporty (sprawozdania) zarządcze na potrzeby menedżerów.

W świetle tego podziału znaczenie przymiotnika „finansowy” jest inne niż to, które przedstawiono w dotychczasowych rozważaniach. W omawianym kontekście przymiotnik „finansowy” desygnuje zjawiska ujmowane i prezentowane w sprawozdaniu finansowym (dotyczące majątku, kapitału, przychodów, kosztów, zysków, strat i przepływów pieniężnych), niezależnie od tego, czy mają one (w innym, węższym sensie) charakter finansowy. W sprawozdaniu finansowym dokonuje się bowiem rozróżnienia na składniki finansowe i niefinansowe (aktywa, zobowiązania) lub na składniki operacyjne i finansowe (przychody, koszty), jak również na składniki operacyjne, finansowe i inwestycyjne (przepływy pieniężne). Kwestie te będą omówione w dalszej części artykułu w sekcji 3.5.

3.3. Opozycja „finansowy” – „majątkowy”

W rachunkowości przymiotnik „finansowy” może odwoływać się do źródeł finansowania, czego przykładem są takie sformułowania jak: „sytuacja majątkowo-finansowa”, „sytuacja finansowa i majątkowa” czy „skutki o charakterze majątkowym lub finansowym”. W tym kontekście słowo „majątkowy” wiąże się z majątkiem, czyli aktywami, a słowo „finansowy” – ze źródłami finansowania majątku, czyli pasywami. Należy zwrócić w tym miejscu uwagę, że rozróżnienie (językowe) sytuacji finansowej i majątkowej nie zawsze jest dokonywane, np. w MSSF „sytuacja finansowa” (*financial position*) dotyczy bilansu jako całości (podobnie jest także w niektórych publikacjach z analizy finansowej). Warto dodać również, że w tekście ustawy o rachunkowości, gdzie zwykle stosowane są wyrażenia zawierające oba omawiane przymiotniki, zdarza się, że używane jest określenie „sytuacja finansowa” w sensie szerokim.

3.4. Opozycja „finansowy” – „rzeczowy” lub „niematerialny”

Przymiotnik „finansowy” jest także stosowany w rachunkowości w celu odróżnienia określonych zjawisk od tych, określanych są mianem „rzeczowych” lub „niematerialnych”. Dotyczy to trzech grup pojęć. Po pierwsze, chodzi o charakter aktywów, które można podzielić na rzeczowe, niematerialne i finansowe (stąd takie terminy jak „aktywa finansowe”, „składniki finansowe”, „finansowe składniki aktywów”). Po drugie, w ramach MSSF dokonuje się rozróżnienia pomiędzy kapitałem finansowym (*financial capital*) a kapitałem rzeczowym, co implikuje stosowanie takich pojęć jak „finansowa koncepcja kapitału” (*financial concept of capital*) i „finansowa koncepcja zachowania kapitału” (*financial capital maintenance*). Po trzecie, w języku rachunkowości oddziela się terminy „plan finansowy” oraz „plan rzeczowy”.

3.5. Opozycja „finansowy” – „operacyjny” lub „inwestycyjny”

Zjawiska, będące przedmiotem zainteresowania rachunkowości, są czasem klasyfikowane jako zjawiska finansowe, operacyjne lub inwestycyjne, przy czym kryteria tego podziału nie są jednolite. Zestawienie analizowanych w tym świetle terminów zawiera tabela 4.

Tabela 4. Opozycje finansowy – operacyjny – inwestycyjny w rachunkowości

Terminy	Finansowy	Operacyjny	Inwestycyjny
aktywa	x	x	x
przychody i koszty	x	x	
przepływy pieniężne	x	x	x
wpływy i wydatki	x	x	x
budżet/budżetowanie	x	x	x*
dźwignia	x	x	
polityka	x	x	
leasing	x	x	

* Budżet dotyczący nakładów inwestycyjnych powszechnie określa się przymiotnikiem „kapitałowy”.

Źródło: opracowanie własne.

Przez „finansowy” można rozumieć tutaj coś, co ma związek z finansami („polityka finansowa”), finansowaniem działalności („leasing finansowy”, „dźwignia finansowa”) albo sprawozdaniem finansowym („budżet finansowy”).

Interpretacja ujętych w tabeli 4 pozycji sprawozdawczych wymaga szerszego komentarza. Przymiotniki „operacyjny”, „inwestycyjny” i „finansowy” stosuje się w sprawozdaniu finansowym w różnych znaczeniach w zależności od tego, czy dane zjawisko jest prezentowane w bilansie, rachunku wyników, czy rachunku przepływów pieniężnych. Różnice te przedstawiono w tabeli 5.

Tabela 5. Składniki operacyjne, inwestycyjne i finansowe w rachunkowości

Element	Operacyjny	Inwestycyjny	Finansowy
Aktywa	Aktywa operacyjne to składniki majątku związane z bieżącą podstawową działalnością (produkcyjną, handlową, usługową), np. środki trwałe, zapasy, należności	Inwestycje (czyli aktywa inwestycyjne) to składniki majątku (o charakterze niefinansowym lub <u>finansowym</u>) posiadane w celu osiągnięcia korzyści ekonomicznych takich jak np. odsetki, wzrost wartości	Aktywa finansowe (czyli inwestycje finansowe) to składnik inwestycji (aktywów <u>inwestycyjnych</u>), np. udzielone pożyczki, akcje, udziały, weksle, środki pieniężne

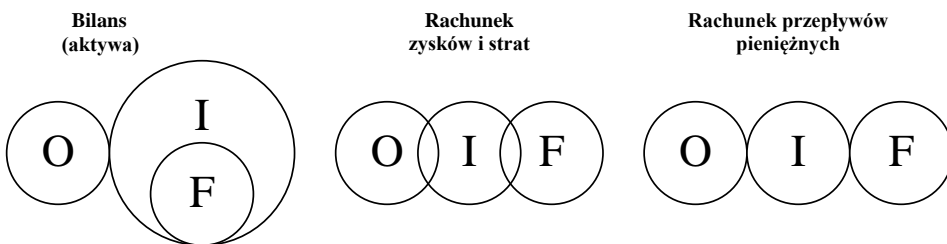
ciąg dalszy tab. 5

Element	Operacyjny	Inwestycyjny	Finansowy
Przychody, koszty, zyski, straty	Przychody i koszty operacyjne to koszty związane z podstawową działalnością (produkcyjną, usługową, handlową). Pozostałe przychody i koszty operacyjne mogą się jednak wiązać ze zbyciem aktywów <u>inwestycyjnych</u>	Zyski i straty związane z aktywami inwestycyjnymi zalicza się do pozostałych przychodów lub kosztów <u>operacyjnych</u> (w przypadku inwestycji niefinansowych) albo do przychodów lub kosztów <u>finansowych</u> (w przypadku inwestycji finansowych)	Przychody i koszty finansowe obejmują m.in. zyski i straty z inwestycji (aktywów <u>inwestycyjnych</u>), np. odsetki, zmiana wartości inwestycji (finansowych)
Przepływy pieniężne	Wpływy i wydatki związane z podstawową działalnością (produkcyjną, handlową, usługową)	Wpływy i wydatki związane z aktywami trwałymi o charakterze <u>operacyjnym</u> (np. środki trwałe) oraz aktywami inwestycyjnymi, w tym także inwestycjami <u>finansowymi</u>	Wpływy i wydatki związane z finansowaniem działalności kapitałem własnym (np. wkłady udziałowców) i obcym (zobowiązania finansowe, np. kredyty)

Źródło: Masztalerz (2018, w druku).

W sposób obrazowy relacje pomiędzy elementami operacyjnymi (O), inwestycyjnymi (I) oraz finansowymi (F) w bilansie, rachunku wyników i rachunku przepływów pieniężnych zaprezentowano na rysunku 3.

Rysunek 3. Operacyjne, inwestycyjne i finansowe elementy w rachunkowości

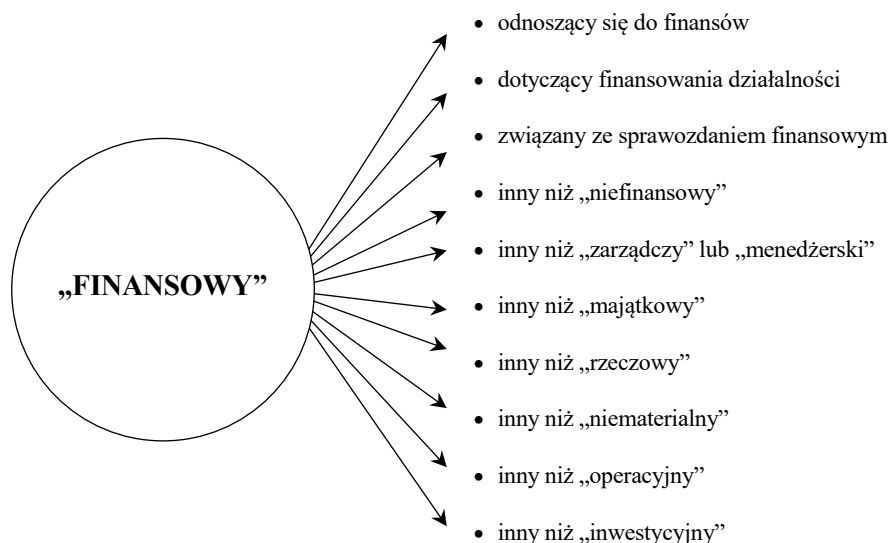
Źródło: Masztalerz (2018, w druku).

Biorąc pod uwagę wymogi ustawy o rachunkowości lub MSSF można zauważyć, że kategorie określane przymiotnikami „operacyjny”, „inwestycyjny” lub „finansowy” nie są spójne w sensie semantycznym, jak i syntaktycznym. W rachunku przepływów pieniężnych są one rozdzielne, podczas gdy w rachunku zysków i strat poszczególne kategorie mogą się częściowo pokrywać, natomiast w bilansie (w odniesieniu do aktywów) kategoria „finansowy” zawiera się w kategorii „inwestycyjny”, ale za to nie pokrywa się z kategorią „operacyjny”.

Podsumowanie

W wyniku przeprowadzonych badań potwierdzono wstępną obserwację, że przymiotnik „finansowy” jest pojęciem polisemicznym, którego znaczenie jest uzależnione od kontekstu, w którym jest używane. Jak wykazano w artykule, przymiotnik „finansowy” w języku (w) rachunkowości może odnosić się do „finansów” (1), dotyczyć źródeł finansowania (2), wiązać się ze sprawozdaniem finansowym (3), lub określać kategorie rachunkowe opozycyjne semantycznie względem kategorii „niefinansowych” (4), „zarządczych” lub „menedżerskich” (5), majątkowych” (6), „rzeczowych” (7), „niematerialnych” (8), „operacyjnych” (9) lub „inwestycyjnych” (10). Zidentyfikowane i przeanalizowane w artykule znaczenia tego przymiotnika w rachunkowości przedstawiono syntetycznie na rysunku 4.

Rysunek 4. Znaczenia przymiotnika „finansowy” w rachunkowości

Źródło: opracowanie własne.

Nawiązując do wskazanych w sekcji pierwszej problemów języka (w) rachunkowości, dodać można, że zastosowanie przymiotnika „finansowy” w rachunkowości rodzi różne problemy komunikacyjne. Przede wszystkim jest to problem semantyczny, sprowadzający się do polisemii, co zilustrowano na rysunku 4. W mniejszym stopniu przymiotnik „finansowy” wiąże się z problemem translacji, niemniej warto zauważyć, że w pewnych przypadkach język angielski jest bardziej precyzyjny, dzięki zastosowaniu imiesłowu⁶ *financing* (co można dosłownie przetłumaczyć jako „finansujący”),

⁶ Wyraz *financing* można również rozpatrywać jako rzeczownik oznaczający „finansowanie”.

który jednoznacznie wskazuje na związki z finansowaniem (pozyskiwaniem kapitału własnego lub obcego).

Przymiotnik „finansowy” może rodzić problem syntaktyczny, dotyczący składni sprawozdania finansowego, gdyż kategorie „finansowy”, „operacyjny” i „inwestycyjny” mają różny zakres w bilansie, rachunku wyników i rachunku przepływów pieniężnych. Przykłady zdarzeń i zjawisk, których kwalifikacja do określonych obszarów działalności w ramach rachunku zysków i strat oraz rachunku przepływów pieniężnych (zgodnie z ustawą o rachunkowości) jest odmienna, przedstawiono w tabeli 6.

Tabela 6. Rodzaje działalności w rachunku zysków i strat i rachunku przepływów pieniężnych

Przykładowe zdarzenie	Rachunek zysków i strat	Rachunek przepływów pieniężnych
Odsetki i różnice kursowe:		
– dotyczące lokat	działalność finansowa	działalność inwestycyjna
– dotyczące należności handlowych	działalność finansowa	działalność operacyjna
– dotyczące kredytów	działalność finansowa	działalność finansowa
Dywidendy:		
– otrzymane	działalność finansowa	działalność inwestycyjna
– wypłacone	–	działalność finansowa
Czynsz z nieruchomości inwest.	działalność operacyjna	działalność inwestycyjna
Zbycie środka trwałego	działalność operacyjna	działalność inwestycyjna
Zbycie wartości niematerialnych	działalność operacyjna	działalność inwestycyjna
Zbycie inwestycji niefinansowych	działalność operacyjna	działalność inwestycyjna
Zbycie inwestycji finansowych	działalność finansowa	działalność inwestycyjna

Źródło: Masztalerz (2014, s. 81).

Jak już wspomniano, w artykule nie badano aspektu pragmatycznego (wpływu na odbiorcę). Wymagałoby to innej metodologii, zwłaszcza podejścia behawioralnego. Można jednak postawić hipotezę, że skoro przymiotnik „finansowy” rodzi w rachunkowości liczne problemy semantyczne i składniowe, to prawdopodobnie wiąże się również z problemem błędnego (niezgodnego z intencją twórcy komunikatu) rozumienia informacji rachunkowych. Zbadanie tej kwestii pozwoliłoby rzucić dodatkowe światło na przeanalizowane w artykule zagadnienia semantyczno-składniowe i określić, czy i jak istotny w praktyce komunikacji w rachunkowości jest problem stosowania przymiotnika „finansowy”.

Przeprowadzone badania pozwoliły zidentyfikować, usystematyzować i objaśnić znaczenia przymiotnik „finansowy” w języku (w) rachunkowości. Poczynione ustalenia są przydatne nie tylko dla praktyki rachunkowości, lecz również dla teorii i polityki. Język (w) rachunkowości jest kodem wspólnym dla wszystkich trzech członów rachunkowości, a jego świadome i właściwe stosowanie jest warunkiem koniecznym zapewnienia

efektywnej (sprawnej) komunikacji. Przeprowadzone badania porządkują pewien wycinek języka (w) rachunkowości, co może być wykorzystane w nauce rachunkowości przez innych badaczy.

Literatura

- Amernic J., Craig R. (2009), *Understanding accounting through conceptual metaphor: Accounting is an instrument?*, „Critical Perspectives on Accounting”, 20, s. 875–883.
- Beattie V., McInnes W., Fearnley S. (2004), *A methodology for analysing and evaluating narratives in annual reports: a comprehensive descriptive profile and metrics for disclosure quality attributes*, „Accounting Forum”, 28 (3), s. 205–236.
- Blitz I. (2016), *The relevance of audited annual financial reports for investors*, praca doktorska, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu (niepubl.)
- Brennan N.M., Guillaumon-Saorin E., Pierce A. (2009), *Impression management: Developing and illustrating a scheme of analysis for narrative disclosures – a methodological note*, „Accounting, Auditing & Accountability Journal”, 22 (5), s. 789–832.
- Brennan N.M., Merkl-Davies D.M. (2014), *Rhetoric and argument in social and environmental reporting: the Dirty Laundry case*, „Accounting, Auditing & Accountability Journal”, 27 (4), s. 602–633.
- Clatworthy M., Jones M.J. (2001), *The effect of thematic structure on the variability of annual report readability*, „Accounting, Auditing & Accountability Journal”, 14 (3), s. 311–326.
- Courtis J.K., Hassan S. (2002), *Reading ease of bilingual annual reports*, „Journal of Business Communication”, 39, s. 394–413.
- Dyczkowski T. (2016), *Analiza dokonai OPP prezentowanych w ich sprawozdaniach rocznych z wykorzystaniem metody drzżenia tekstu*, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach”, 274, s. 57–66.
- Ferguson J. (2007), *Analysing accounting discourse: avoiding the „fallacy of internalism”*, „Accounting, Auditing & Accountability Journal”, 20 (6), s. 912–934.
- Gallhofer S., Haslam J., Roper, J. (2007). *Reply to: Analysing accounting discourse: avoiding the „fallacy of internalism”*, „Accounting, Auditing & Accountability Journal”, 20 (6), s. 935–940.
- Gumb B. (2007), *What is shown, what is hidden: Compulsory disclosure as a spectacle*, „Critical Perspectives on Accounting”, 18 (7), s. 807–828.
- Hannon N. (2001), *Toward one universal accounting language*, „Strategic Finance”, 11, s. 61–62.
- Haried A.A. (1972), *The semantic dimension of financial statements*, „Journal of Accounting research”, 10 (2), s. 376–391.
- Hewaidy A.M. (2007), *Readability of financial statement footnotes of Kuwaiti corporations*, „European Journal of Economics, Finance and Administrative Sciences”, 8, s. 18–28.
- Hronsky J.J.F., Houghton K.A. (2001), *The meaning of a defined accounting concept: regulatory changes and the effect on auditor decision making*, „Accounting, Organizations and Society”, 26 (2), s. 123–139.
- Jacob R.A., Madu C.N. (2004), *Are we approaching a universal accounting language in five years?*, „Foresight: the Journal of Futures Studies, Strategic Thinking and Policy”, 6 (6), s. 356–363.
- Jain T.N. (1973), *Alternative methods of accounting and decision making: a psycholinguistical analysis*, „The Accounting Review”, 48 (1), s. 95–104.
- Jones M., Smith M. (2014), *Traditional and alternative methods of measuring the understandability of accounting narratives*, „Accounting, Auditing & Accountability Journal”, 27 (1), s. 183–208.
- Li F. (2008), *Annual report readability, current earnings, and earnings persistence*, „Journal of Accounting and Economics”, 45 (2–3), s. 221–247.
- Linsley P.M., Lawrence M.J. (2007), *Risk reporting by the largest UK companies: readability and lack of obfuscation*, „Accounting, Auditing & Accountability Journal”, 20 (4), s. 620–627.

- Llewellyn S., Milne M.J. (2007), *Accounting as codified discourse*, „Accounting, Auditing & Accountability Journal”, 20 (6), s. 805–824.
- Masztalerz M. (2013), *Rachunkowość w świetle językoznawstwa*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, 71 (127), s. 177–191.
- Masztalerz M. (2014), *Semiotyka ustawy o rachunkowości – wybrane zagadnienia*, „Studia Oeconomica Posnaniensia”, 2 (4), s. 73–87.
- Masztalerz M. (2016), *Semantyka wartości godziwej*, „Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów”, 147, s. 23–34.
- Masztalerz M. (2018), *Komunikacja w rachunkowości – aspekty językowe*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań (w druku).
- Ong A. (2003), *Financial reporting: changing the language of accounting*, „Credit Control”, 24 (2), s. 16–19.
- Ramaglia J.A. (1988), *Structures in the accounting lexicon: an investigation of similarities structures and connotative dimensions in five nations*, praca doktorska, University of Washington (niepubl.).
- Rutherford B.A. (2003), *Obfuscation, textual complexity and the role of regulated narrative accounting disclosure in corporate governance*, „Journal of Management and Governance”, 7, s. 187–210.
- Smith J.E. (1972), *A critical analysis of the application of communication theory to accounting communications via published financial statements*, praca doktorska, University of Arizona (nie-publ.).
- Spence C. (2007), *Social and environmental reporting and hegemonic discourse*, „Accounting, Auditing & Accountability Journal”, 20 (6), s. 855–882.
- Sun M. (2007), *An exploratory study of the understandability of listed companies' annual reports*, „Frontiers of Business Research in China”, 1, s. 39–49.
- Tanaka S. (1982), *The structure of accounting language*, Chuo University Press, Tokyo.
- Weißberger B.E., Holthoff G. (2013), *Cognitive style and connotative meaning in management accounting communication*, „Journal of Management Control”, 24, s. 1–25.
- Young J. J. (2003), *Constructing, persuading and silencing: the rhetoric of accounting standards*, „Accounting, Organizations and Society”, 28 (6), s. 621–638.

Podziękowania

Pragnę w tym miejscu serdecznie podziękować osobie, bez pomocy której ten artykuł prawdopodobnie nigdy by nie powstał. Jestem niezmiernie wdzięczny Marzenie Remlein za wsparcie intelektualne i emocjonalne, którego udzieliła mi jako Profesor i jako Koleżanka w momencie mojego kryzysu w pracy naukowej. Dzięki temu odzyskałem radość pracy badawczej i twórczej, co przyczyniło się również do powstania niniejszego artykułu.